

ABULQASIM ÓTEPBERGENOV SHÍĞARMALARINDA QOLLANILGAN STILISTIKALIQ FIGURALAR

¹Kadirova Sarbinaz

Qanlıkól rayoni 5-sanli mekteptiń
Dóretiwshi máseleler boyınsha úgit-násiyatshısı,

²E.Allanazarov

Ilmiy basshi, filologiya ilimleriniń kandidati.

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7766163>

ARTICLE INFO

Received: 16th March 2023

Accepted: 23th March 2023

Online: 24th March 2023

KEY WORDS

Stilistik figura, til, stilistika,
ádebiyat, asindeton, epifora,
anafora, gradaciya.

ABSTRACT

Maqalada oqıwshınıń itibarın tartıw ushın shıǵarmalarda keń qollanılatuǵın stilistik qurallar haqqında sóz etiledi. Stilistik qurallar -bul mánislerdi túrli jollar menen ańlatatuǵın figuralıq til. Sol sebepli maqalanıń wazıypası Abulqasım Ótepbergenov shıǵarmalarında stilistik usıllardan paydalanıwdı úyreniw esaplanadı. Izertlew dawamında xarakteristikalıq hám analitik usıllardan paydalanılǵan. Izertlew nátiyjesine kóre, Abulqasım Ótepbergenov shıǵarmalarında anafora, epifora, gradaciya hám asindetondan keń paydalanılǵanlıǵın kórsetedi. Izertlewde tabılǵan stilistik figuralardıń úlgileri oqıwshılar ushın da, jazıwshılar ushın da óz pikirlerin reń-bereń formada bayanlawları ushın paydalı bolıwı múmkin.

Kórkem ádebiyattıń hárbir tarawında kórkemlew quralları keń qollanıladı. Bul kórkemlew quralları ishinde stilistikalıq figuralar da úlken orın tutadı. Stilistikalıq figuralar – bul ayırıqsha qurılǵan sintaksislik dizbekler yamasa gápler bolıp, olar tildıń obrazlıǵı ushın xızmet etedi. Qaraqalpaq ádebiyatınıń kórnekli wákili Abulqasım Ótepbergenovtıń dóretiwshiligine názer taslasaq, onıń shıǵarmalarında turmısta ushırasıp, ózi tásiirlengen ishki sezimlerin rubayılardıń qatarına jaylastırǵan. Watan haqqında, ata-ana qádiri, hadallıq hám ádillik haqqındaǵı rubayılarında stilistikalıq figuralar jiyi qollanıladı. Mısalı, anaforalardı alıp qarayıq.

Anafora-poeziyada yamasa prozada dáslepki qatarlardıń birdey sestem yaki sózden yamasa birgelikli frazadan baslanıwı, yaǵnıy olardıń qaytalanıp keliwi arqalı jasalatıǵın kúsheytkish figura. Onıń seslik, leksikalıq, sintaksislik hám strofalıq túrleri bar. Mısalı,

Araq penen násheniń aytatuǵın jeri joq,
Aydarhaniń deminen uw-záherden kemi joq,
Ayǵına turǵızıp bolar tobanayaqtı,
Al bulardıń o dúnya, bul dúnyada emi joq. [36].

Bul qatarlar fonetikalıq anaforaǵa misal bola aladı. Sebebi, hárbir qatardıń bası birdey sestem baslanıp qollanılǵan.

Qanaatdur insanniń bar baylıǵı, kórki de,

Qanaatdur basında, abırayı bórki de,
Qanaatsız bendeler nápsi qulı boladı,
Qanaatdur ar-namıs, hújdanı hám erki de. [203].

Bul qatarlardan kórinip turǵanıday hárbir qatar basında “qanaatdur” degen sóz qaytalanıp qollanılǵan. Bul qatarlar leksikalıq anaforaǵa misal bola aladı. Shayır bunda qanaat sózine ayırıqsha itibar berip hámmeniń dıqqatın usı sózge qaratadı. Qanaat hárbir insannıń baylıǵı ekenligin túsindirip ótedi.

Ilim ashtı aspannıń jumbaǵı hám sırların,
Ilim ashtı almastıń álwan túrli qırların... [42].

Bul qatarlardaǵı “ilim ashtı” sóz dizbegi hár qatar basında qaytalanıp sintaksislik anaforaǵa misal bola aladı. Shayırdıń qosıq qatarlarında anaforalardan basqa epiforalardı da ushıratamız.

Epifora grekshe tilden alınǵan bolıp “keyin keliwshi” degen mánisti ańlatadı. Epiforalar gáptiń sońında kórkemlik tásirin kúsheytiw ushın birdey ses, sóz yamasa sóz dizbekleriniń qaytalanıwınan dúzilgen figura. Mısalı,

Hár millettiń dástúri, úrp-ádet, saltı bar,
Ózgermes ólse de wade menen antı bar,
Qaraqalpaq wádesi, antı da jalǵızdur,
Opadarlıq watanǵa, sadıqlıq shárti bar. [35].

Bul qatarlar aqırında “bar” sózi qaytalanıp qollanılǵan hám kórkemlik tásir berip tur.

Waqıt seldey, boranday bárin jaynap ketedi,
Kúshi sheksiz álemdi kúl etiwge jetedi. [41].
Shayırdıń bul qatarlarında bolsa gradaciyanı ushıratamız.

Gradaciya latinsha “kem-kemnen kóteriliw, kúsheyiw” degen mánisti bildiredi. Gáptegi birgelikli azalardıń mánilik jaqtan kem-kemnen kúsheytilip yamasa páseytilip beriliwi bolıp esaplanadı. Joqarıdaǵı qatarlarda bolsa birgelikli aǵzalar mánilik jaqtan kúsheytilip qollanılǵan.

Shayırdıń tómendegi qosıq qatarlarında bolsa asindetondı ushıratamız. Mısalı,
Ishi gewek bir gúbban, awzına kelgenin,
Ayıp atır, jaslarǵa násiyatın bilgenin,
Ireti joq, ornı joq, pátiwasız sandalap,
Bilmeydi ol jaslarǵa masqara bop júrgenin. [164].

Asineton grekshe tilden alınǵan bolıp “baylanıssız yamasa dánekersizlik” degen mánisti bildiredi, yaǵnıy waqıyalardıń tez almasıwın kórsetiw ushın birgelikli aǵzalardıń yaki gáplerdiń dánekersiz qollanıluwı. Ol arqalı dinamikalıq háreket, jedellilik ańlatıladı. Joqarıdaǵı qosıq qatarları da dánekerlersiz baylanısqan.

Juwmaqlap aytqanda, Abulqasım Ótepbergenov dóretpelerinde stilistikalıq figuralar keń qollanılǵan. Shayır shıǵarmaların oqıp otırıp onda stilistikalıq figuralardıń qollanılǵanlıǵın, kórkemlik tásiriniń kúsheygenligin hám hárbir oqıwshınıń dıqqatın tartatuǵın dárejede ekenligin seziwimizge boladı.

References:

1. Ótepbergenov. A. Bağı eram bizlerde. Nókis, "Qaraqalpaqstan", 2015.
2. Seydullaeva. D. Til bilimi terminleriniń túsindirme sózligi. Nókis, "Bilim", 2018.